ระบบการผลิตและพัฒนาครูของประเทศญี่ปุ่น

(Teacher Training System in Japan)

ผศ.ดร.มนตรี แย้มกสิกร*

1. บทนำ

การปฏิรูปการศึกษา เป็นประเด็นที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างให้ความสนใจ และพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เพราะผลของการพัฒนาสังคมด้วยการศึกษาจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถช่วยเสริมศักยภาพของคนในประเทศนั้นๆ ได้อย่างมหาศาล ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่มีผลของการพัฒนาด้านการศึกษาที่ส่งผลให้คนญี่ปุ่นเป็นบุคคลคุณภาพ แม้ว่าส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากวัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่น แต่อีกส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการหล่อหลอมทางการศึกษา

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น โดยมุ่งเน้นประเด็นระบบการผลิตและพัฒนาครู ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับระบบครูของประเทศญี่ปุ่น

2. ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

การศึกษาระบบโรงเรียนสมัยใหม่ในประเทศ ญี่ปุ่นเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2415 กฎหมายที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาและกฎหมายที่ว่าด้วยระบบโรงเรียนเริ่มมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2490 และระบบการศึกษาในโรงเรียนถูกจัดขึ้นด้วยระบบ 6-3-3-4 โดยมุ่งเน้นที่จะจัดการศึกษาในลักษณะสร้างความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สังกัดภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จ.ชลบุรี
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายได้เริ่มจัดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 โดยมีทั้งแบบศึกษาในเวลาและนอกเวลาและในปี พ.ศ. 2504 ได้มีระบบการเรียนทางไปรษณีย์เพิ่มขึ้น

มหาวิทยาลัยระบบใหม่ได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2492 วิทยาลัยที่เปิดสอนระดับอนุปริญญาเริ่มในปี พ.ศ. 2493 และมีการดำเนินปรับปรุงจนเป็นระบบถาวรในปี พ.ศ. 2507

วิทยาลัยเทคนิคได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2505 โดยรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมาศึกษาต่อ 5 ปี ในช่วงแรกการเปิดสอนจะเน้นด้านวิศวกรรมศาสตร์ และพาณิชย-์นาวีศึกษา แต่หลังจากที่มีการปรับปรุงกฎหมายการศึกษาในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการเปิดการเรียนการสอนในสาขาอื่น ๆ รวมทั้งระดับที่สูงขึ้นกว่าเดิมมาก

นักเรียนและนิสิตนักศึกษา ที่มีความพิการไม่ว่าจะหูหนวก ตาบอด หรือพิการด้านอื่น ๆ จะมีโรงเรียนสอนคนหูหนวก คนตาบอด และโรงเรียนสำหรับเด็กพิการด้านอื่น ๆ

นอกจากนั้น การศึกษาระดับอนุบาลและระดับเด็กเล็กก่อนวัยเรียนจะมีวิทยาลัยที่ทำหน้าที่ฝึกอบรมเป็นพิเศษเฉพาะทาง

สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ผลิตครูในประเทศญี่ปุ่นมีทั้งสิ้น 48 แห่ง (รวมทั้งวิทยาลัยครูด้วยจำนวน 11 แห่ง)

แผนภูมิแสดงระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

ระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

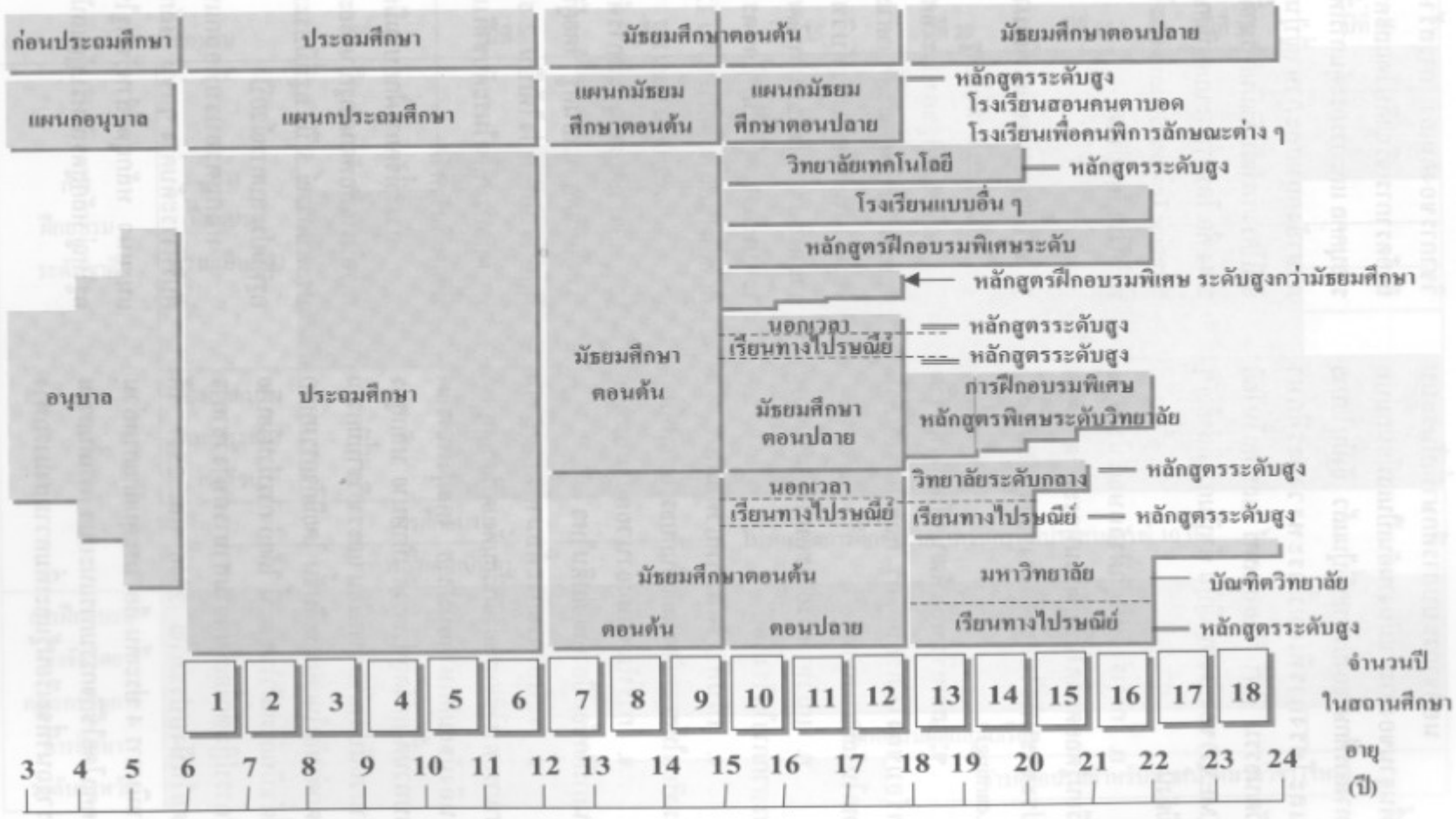

นอกจากระบบการศึกษาที่เป็นระบบพื้นฐานของการดำเนินงานอันเป็นเสมือนแม่บททางการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นแล้ว ยังมีนโยบายและโครงการพิเศษที่กระทรวงการศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี (MEXT) ของประเทศญี่ปุ่น ดำเนินการที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

ก. การเร่งรัดปลูกฝังลักษณะนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนทุกระดับตลอดจนประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง (Lifelong Learning)

ข. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพความพร้อมของโรงเรียน ครู และนักเรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ค. แนวทางการยกระดับสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียน

ง. เน้นการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติให้มาก

จ. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกซ้อมป้องกันแผ่นดินไหว

ฉ. ระบบการยกระดับมาตรฐานความสามารถทางวิชาการของนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมุ่งพิจารณาทบทวนตั้งแต่วัตถุประสงค์ เป้าหมาย หลักสูตร จำนวนสัปดาห์ของการเรียน และรายวิชาที่มีความแตกต่างกันในแต่ละระดับชั้น โดยมีกิจกรรมหลักที่ดำเนินการแล้วในขณะนี้ ได้แก่ การนำนโยบายสู่การปฏิบัติเพื่อเพิ่มความสามารถทางวิชาการ โดยในปีงบประมาณ 2546 และ 2547 ได้ดำเนินการ 4 ประเด็น คือ กระตุ้นศักยภาพส่วนบุคคลโดยใช้กิจกรรมการแนะแนว การเพิ่มความปรารถนาที่จะเรียนรู้และเพิ่มความสามารถทางวิชาการของตนเอง การสร้างความตระหนักถึงอัตราการเจริญเติบโตและความสามารถเป็นรายบุคคล และการกระตุ้นการเพิ่มศักยภาพการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาญี่ปุ่น นอกจากนั้นยังมีโครงการที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2544 คือ โครงการระบบครูพิเศษบางเวลา (Special Part-time Teacher System) และโครงการแผนการทำให้โรงเรียนมีชีวิต

3. ระบบการผลิตและพัฒนาครู

3.1 ระบบการผลิตครู

การผลิตครูของประเทศญี่ปุ่น เป็นการจัดการศึกษาโดยคณะศึกษาศาสตร์ / ครุศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยและระดับวิทยาลัย มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 48 แห่ง ระบบการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีเป็นหลักสูตร 4 ปี และมีการฝึกสอนในสถานศึกษาจำนวน 12 สัปดาห์

3.2 ระบบการพัฒนาครู

การพัฒนาครูจะมีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นชีวิตความเป็นครู โดยผู้ที่มีหน้าที่จัดการฝึกอบรมอาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับหลัก คือ การฝึกอบรมที่จัดในระดับชาติ และการฝึกอบรมที่จัดระดับจังหวัด

สาระที่จัดการฝึกอบรมมีการจัดหลักสูตรการอบรมเพื่อพัฒนาครูเป็นระยะ ได้แก่ ครูที่มีประสบการณ์ 5 ปี ครูที่มีประสบการณ์ 10 ปี ครูที่มีประสบการณ์ 20 ปี

หลักสูตรอบรมที่ออกแบบเพื่อครูและผู้บริหารระดับต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสำหรับครูแนะแนว หลักสูตรสำหรับครูใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่ หลักสูตรสำหรับผู้ดูแลนักเรียน เป็นต้น

โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับครู

<table>
<tr><th colspan="2">ประเภทการฝึกอบรม</th><th>ปีที่ 1</th><th>ปีที่ 5</th><th>ปีที่ 10</th><th>ปีที่ 15</th><th>ปีที่ 20</th><th>ปีที่ 25</th><th>ปีที่ 30</th><th>ปีที่ 35</th></tr>
<tr><td rowspan="8">การฝึกอบรมระดับชาติ</td><td rowspan="5">การฝึกอบรมความเป็นผู้นำ</td><td colspan="2"></td><td colspan="6">ศูนย์การฝึกอบรมสำหรับครู</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="6">การฝึกครูระดับกลาง การฝึกระดับหัวหน้า/ผู้ช่วยหัวหน้า</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="7">รายวิชาสำหรับวิชาชีพแนะแนว/สำหรับการสอนเทคโนโลยีอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ฯลฯ</td></tr>
<tr><td colspan="8">รูปแบบการจัดส่งครูไปต่างประเทศ</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="5">การส่งครูระดับวิทยาลัยไปต่างประเทศ</td><td colspan="3" rowspan="3">การจัดส่งไปต่างประเทศระยะสั้น</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="5">การแลกเปลี่ยน ญี่ปุ่น-อเมริกา</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="5">การส่งครูระดับวิทยาลัยไปอเมริกา</td><td></td></tr>
<tr><td>การฝึกอบรมตามประเด็นเร่งด่วน</td><td></td><td colspan="7">การฝึกอบรมผู้สอนเพื่อแนะนำข้อมูลทางการศึกษา,เอดส์หรือยาเสพติด,ทางการศึกษา</td></tr>
<tr><td colspan="2">การฝึกอบรม</td><td colspan="3"></td><td colspan="5" rowspan="2">โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับครูที่มีประสบการณ์ 10 ปี</td></tr>
<tr><td colspan="2">การเริ่มต้นเป็นครู</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td rowspan="3">การฝึกอบรมซึ่งจัดโดยคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด</td><td colspan="2" rowspan="3"></td><td colspan="6">การฝึกอบรมสำหรับครูที่มีประสบการณ์</td></tr>
<tr><td colspan="2">โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับครูที่มีประสบการณ์ 5 ปี</td><td colspan="4">โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับครูที่มีประสบการณ์ 20 ปี</td></tr>
<tr><td colspan="3">ฝึกอบรมผู้ดูแลนักเรียน</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td colspan="4">การฝึกอบรมสำหรับหัวหน้าหมวดวิชา (ใหม่)</td></tr>
</table>

โปรแกรมการฝึกอบรมสำหรับครู

	ปีที่ 1	ปีที่ 5	ปีที่ 10	ปีที่ 15	ปีที่ 20	ปีที่ 25	ปีที่ 30	ปีที่ 35
คณะกรรมการการศึกษาของหมู่บ้านและเมือง/โรงเรียน/ครู	การฝึกอบรมระยะยาวที่บริษัทเอกชน ฯลฯ				การฝึกอบรมครูใหญ่/ผู้ช่วยครูใหญ่			
	การฝึกอบรมพิเศษเกี่ยวกับการแนะแนวทางวิชาการ,แนะแนวนักเรียน (ตามสังกัดของสถานศึกษา)							
	การจัดเตรียมการฝึกอบรมโดยคณะการศึกษาของเมืองหลวง,เมืองและหมู่บ้าน/							
	การจัดเตรียมการฝึกอบรมโดยโรงเรียน/การจัดเตรียมการฝึกอบรมโดย							
	สถาบันวิจัยการศึกษาหรือกลุ่ม/ การจัดเตรียมการฝึกอบรมโดยครูผู้สอนเอง							
การฝึกอบรมที่จัดโดยรัฐ (ศูนย์ฝึกอบรมการศึกษา)	การฝึกอบรมที่เกี่ยวกับทักษะเฉพาะด้าน หรือทักษะเสริมการฝึกอบรมของรัฐ					การฝึกอบรมที่ขึ้นอยู่กับแต่ละบทบาทหน้าที่		อื่น ๆ

(นโยบายการศึกษา,วัฒนธรรม,กีฬา,วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปี 2545 ของรัฐบาลญี่ปุ่น)

4. ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวกับครูและนักเรียน

4.1 จำนวนครูจำแนกตามเพศ

ตารางแสดงจำนวนครูและบุคลากร โดยแบ่งตามสังกัด

ข้อมูล ณ เดือนพฤษภาคม 2546

สถาบัน	จำนวนครู			ร้อยละของครูเพศหญิง	จำนวนบุคคลอื่น ๆ	ร้อยละของการกระจายตัวของครูแบ่งตามสังกัด		
	รวม	ชาย	หญิง			นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน
รวม	1,320438	695,175	625,263	47.4	430,555	5.4	71.6	23.0
อนุบาล	108,822	6,621	102,201	93.9	20,682	0.3	23.7	76.0
ประถมศึกษา	413,890	154,423	259,467	62.7	92,650	0.4	98.8	0.8
มัธยมศึกษาตอนต้น	252,050	148,949	103,101	40.9	36,500	0.7	94.4	5.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	258,537	188,575	69,962	27.1	56,771	0.2	76.4	23.3
มัธยมแบบรวมทั้งมัธยมต้นและปลาย	382	255	127	33.2	78	23.3	19.6	57.1
วิทยาลัย เทคนิค	4,474	4,271	203	4.5	2,976	87.5	8.8	3.7
วิทยาลัย	13,534	7,290	6,244	46.1	7,767	2.7	11.9	85.4
มหาวิทยาลัย	156,155	132,200	23,955	15.3	175,796	39.0	7.0	54.0
โรงเรียนคนพิการ	61,094	25,909	35,185	57.6	16,117	2.3	97.2	0.4
หน่วยฝึกอบรมพิเศษ	39,764	19,389	20,375	51.2	16,510	1.8	6.8	91.4
อื่น ๆ	11,736	7,293	4,443	37.9	4,708	-	0.8	99.2

หมายเหตุ : ข้อมูลปี พ.ศ. พ.ศ.2546 "การสำรวจโรงเรียนขั้นพื้นฐาน"

จำนวนร้อยละของครูจำแนกตามเพศจะแปรเปลี่ยนไปตามประเภทของโรงเรียน (ดูตาราง)จำนวนครูระดับอนุบาล เป็นครูสตรีร้อยละ 93.9 และร้อยละ 62.7 สำหรับครูระดับประถมศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสัดส่วนของครูสตรีมีจำนวนร้อยละ 40.9 และร้อยละ 27.1 สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมหาวิทยาลัยจะมีครูสตรีร้อยละ 46.1 ส่วนระดับมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยเทคโนโลยีจะมีครูสตรีในอัตราที่ต่ำมาก

4.2 จำนวนครูจำแนกตามภูมิหลังทางการศึกษา

ตารางแสดงร้อยละการกระจายตัวของครูระดับประถม/มัธยม จำแนกตามสถาบันการศึกษาที่สำเร็จการศึกษา

สถาบันที่จบการศึกษา	ครูชั้นประถม	ครูชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ครูชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	ครูที่มีทั้งมัธยมต้นและมัธยมปลาย
มหาวิทยาลัย / บัณฑิตวิทยาลัย	84.5%	92.4%	97.8%	98.3%
วิทยาลัย	15.2%	7.4%	1.5%	0.5%
มัธยมศึกษา	0.4%	0.2%	0.6%	1.1%

ครูระดับประถมศึกษา จะสำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 84.5 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 92.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 97.8 ส่วนโรงเรียนที่มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย มีครูที่สำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 98.3 ส่วนระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย อาจารย์ทุกคนจำเป็นต้องสำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทุกคน

4.3 ภาระงานของครู

ครูระดับอนุบาลส่วนมากจะถูกกำหนดให้รับผิดชอบดูแลชั้น รวมทั้งสอนแบบเหมารวม ส่วนระดับประถมศึกษาจะมีครูจำนวนน้อยที่ต้องใช้ความสามารถพิเศษเฉพาะทาง สอนเฉพาะวิชาที่ถนัด ได้แก่ ดนตรี ศิลปะ และงานฝีมือพลศึกษาและงานบ้าน

การสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูส่วนใหญ่จะได้รับมอบหมายให้สอนคนละ 1-2 รายวิชา และจะต้องสอนในหลาย ๆ ห้อง ส่วนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูส่วนใหญ่จะสอนเฉพาะวิชาที่ตนเองมีความถนัดเพียงวิชาเดียวเท่านั้น

จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนที่มากที่สุดในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

ถูกกำหนดเป็นกฎหมายห้องเรียนขนาดมาตรฐาน กฎหมายกำหนดไว้ที่ห้องละ 40 คน แต่ในเดือนพฤษภาคม 2546 จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนระดับประถมศึกษาเท่ากับ 26.5 คน และ 31.3 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

สัดส่วนจำนวนครูต่อจำนวนห้องเรียนถูกกำหนดโดยกฎหมายว่า จำนวนครูในแต่ละโรงเรียนจะต้องมีมากกว่าจำนวนห้องเรียน ในเดือนพฤษภาคม 2546 อัตราเฉลี่ยจำนวนนักเรียนต่อจำนวนครูในระดับประถมศึกษาเท่ากับ 17.5 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 14.9 คน และระดับมัธยมศึกษาเท่ากับ 14.7 คน

จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ของครูในโรงเรียนของรัฐเป็นไปตามข้อมูลที่ปรากฏตามตาราง

ตารางแสดงค่าเฉลี่ยของชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์สำหรับครู

ปีงบประมาณ	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย
ปีงบประมาณ 2508	31.5 ชั่วโมง	28.0 ชั่วโมง	22.1 ชั่วโมง
ปีงบประมาณ 2544	17.8 ชั่วโมง	13.6 ชั่วโมง	13.5 ชั่วโมง

4.4 การฝึกอบรมและการออกใบประกอบวิชาชีพครู

ครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น ถูกฝึกมาจากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยกระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ครูระดับประถมศึกษาจะต้องเรียน 4 ปี ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถูกฝึกและผลิตโดยมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูจะถูกฝึกและพัฒนามาจากระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยของรัฐระดับท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยเอกชน

สิ่งที่จะต้องปฏิบัติของครูประการหนึ่งคือครูจะต้องมีใบประกอบวิชาชีพครู ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัดจะเป็นผู้ออกใบอนุญาตตามเงื่อนไข สำหรับใบประกอบวิชาชีพครูแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ระดับสามัญ (regular) ระดับพิเศษ (special) และระดับชั่วคราว (temporary) ใบประกอบวิชาชีพครูระดับสามัญยังแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นสูง ชั้นหนึ่ง และชั้นสอง นอกจากนั้นยังมีใบประกอบวิชาชีพครูสำหรับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

วิชาชีพครูยังแบ่งออกได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับชนิดของสาขาวิชา

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูระดับสามัญสามารถออกได้ที่ระดับคณะกรรมการศึกษาระดับจังหวัดและสามารถใช้ได้ในทุกจังหวัด

จากตารางแสดงเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูแต่ละประเภท ซึ่งในปี พ.ศ. 2541 ได้มีการเพิ่มข้อกำหนดเกี่ยวกับวิชาเอกที่ใช้สอน

ตารางแสดงข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับปราศนียบัตรการสอน

ประเภทประกาศนียบัตรการสอน		คุณสมบัติเบื้องต้น	จำนวนหน่วยกิตที่ต้องเรียนในมหาวิทยาลัย (หรือวิทยาลัย)					
			รายวิชาการสอน	วิชชีพ	รายวิชาวิธีสอนหรือวิชาชีพ	รายวิชาที่สัมพันธ์กับการศึกษาพิเศษ	อื่น ๆ	รวม
ครูระดับประถมศึกษา	ประกาศนียบัตรชั้นสูง	ปริญญาโท	8	41	34		8	91
	ประกาศนียบัตรชั้น 1	ปริญญาตรี	8	41	10		8	67
	ประกาศนียบัตรชั้น 2	อนุปริญญา	4	31	2		8	45
ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรชั้นสูง	ปริญญาโท	20	31	32		8	91
	ประกาศนียบัตรชั้น 1	ปริญญาตรี	20	31	8		8	67
	ประกาศนียบัตรชั้น 2	อนุปริญญา	10	21	4		8	43
ครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	ประกาศนียบัตรชั้นสูง	ปริญญาโท	20	23	40		8	91
	ประกาศนียบัตรชั้น 1	ปริญญาตรี	20	23	16		8	67
ครูโรงเรียนพิเศษ	ประกาศนียบัตรชั้นสูง	ปริญญาโท และได้รับประกาศนียบัตรระดับอนุบาล, ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย				47		47

ประเภทประกาศนียบัตรการสอน		คุณสมบัติเบื้องต้น	จำนวนหน่วยกิตที่ต้องเรียนในมหาวิทยาลัย (หรือวิทยาลัย)					
			รายวิชาการสอน	วิชาชีพ	รายวิชาวิธีสอนหรือวิชาชีพ	รายวิชาที่สัมพันธ์กับการศึกษาพิเศษ	อื่น ๆ	รวม
ครูโรงเรียนพิเศษ	ประกาศนียบัตรชั้น 1	ปริญญาตรี และได้รับประกาศนียบัตรระดับอนุบาล,ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย				23		23
	ประกาศนียบัตรชั้น 2	อนุปริญญา และได้รับประกาศนียบัตรระดับอนุบาล,ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย				13		13
ครูอนุบาล	ประกาศนียบัตรชั้นสูง	ปริญญาโท	6	35	34		8	83
	ประกาศนียบัตรชั้น 1	ปริญญาตรี	6	35	10		8	59
	ประกาศนียบัตรชั้น 2	อนุปริญญา	4	27			8	39

หมายเหตุ : (1). "Other" หมายถึง รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น พลศึกษา ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร และการควบคุมเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศ

(2). ยังมีประกาศนียบัตรประเภทอื่นอีกสำหรับศูนย์การศึกษาพิเศษ

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพมากขึ้นและเป็นการสร้างฐานแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้จึงมีการเชิญบุคคลที่มีความรู้และทักษะเฉพาะทางเข้ามาเป็นครูพิเศษบางเวลา ซึ่งการดำเนินการลักษณะนี้จะต้องขออนุญาตจากคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัดแต่การดำเนินการในช่วงแรกยุ่งยากมากแต่ปัจจุบันได้ปรับกระบวนการให้ง่ายขึ้นโดยเพียงแค่ลงทะเบียนไว้เท่านั้นก็สามารถไปปฏิบัติหน้าที่สอนได้สำหรับคณาจารย์ในระดับอุดมศึกษาไม่จำเป็นต้องขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู แต่กระทรวงการศึกษาวัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (MEXT) จะมีข้อกำหนดคุณสมบัติสำหรับแต่ละประเภทของสถาบันอุดมศึกษา

นอกจากนั้นยังมีระบบการฝึกอบรมครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่กำหนดว่าครูที่เพิ่งเริ่มต้นเป็นครูจะต้องเข้าฝึกปฏิบัติงานในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในสถาบันของรัฐเป็นระยะเวลา 1 ปี ส่วนโรงเรียนพิเศษจะดำเนินการโดยระดับจังหวัด ซึ่งถือเป็นกิจกรรมภาคบังคับเริ่มดำเนินการเป็นข้อกำหนดมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2531 ในปีงบประมาณ 2546 ได้กำหนดให้ครูที่สอนถึงปีที่ 10 จะต้องเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสอน การพัฒนาตำราเรียนและการแนะแนว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความสามารถและความถนัดของครูแต่ละคน ครูยังจะต้องฝึกประสบการณ์ทางสังคมในบริษัทเอกชนด้วย นอกจากนั้นยังมีโปรแกรมการฝึกอบรมที่หลากหลายหลักสูตรเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำทางการศึกษาและสำหรับเพิ่มศักยภาพด้านต่าง ๆ ซึ่งจะจัดโดยสถาบันพัฒนาครูแห่งชาติ (องค์กรมหาชน) (The Independent Administrative Institution National Center for Teachers' s Development)

สถานะทางเศรษฐกิจของครู

อัตราเงินเดือน ชนิด และ จำนวนเงินสำหรับครูในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นของรัฐจะกำหนดโดยกฎหมายอย่างไรก็ตามครูเหล่านี้ได้ถูกกำหนดเงินเดือนโดยมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลแต่ละแห่งตั้งแต่ครูเหล่านี้ได้กลายเป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลทั้ง ๆ ที่ก็ยังเป็นลูกจ้างของรัฐ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยของรัฐได้เริ่มเป็นนิติบุคคลตั้งแต่ปีงบประมาณ 2547 ส่วนครูที่เป็นลูกจ้างของจังหวัดหรือเทศบาลจะถูกกำหนดโดยเทศบัญญัติหรือกฎหมายของแต่ละเทศบาลหรือจังหวัดนั้น ๆ อัตราเงินเดือนและชนิดและจำนวนเงินตอบแทนที่จะจ่ายรับผิดชอบโดยจังหวัดและเทศบาล ซึ่งจะจ่ายตามฐานของระบบโรงเรียนทั้งชาติทำให้ครูได้รับอัตราเงินเดือนที่เหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามระบบนี้ได้ถูกทบทวนใหม่ในปี พ.ศ. 2547 จากเดิมอัตราการจ่ายตั้งอยู่บนมาตรฐานของโรงเรียนทั้งประเทศได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบที่ให้อำนาจกับจังหวัดมีอิสระในการกำหนดอัตราเงินเดือนและชนิดและเงินค่าตอบแทนตามศักยภาพทางการเงินของแต่ละจังหวัดโดยให้คำนึงถึงหน้าที่พิเศษและความชำนาญพิเศษของครูด้วย

เงินเดือนของครูการศึกษาภาคบังคับในท้องถิ่นจะได้รับเงินเดือนจากจังหวัดภายใต้เงื่อนไขความมั่นคงทางการเงินแต่เงินเดือนอย่างน้อย 1 ใน 2 จะจ่ายโดยรัฐบาลกลางเพื่อเป็นการรักษาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศ

เงินเดือนของครูโรงเรียนเอกชนจะถูกกำหนดโดยแต่ละโรงเรียนโดยผู้รับใบอนุญาตการก่อตั้งโรงเรียน

เงินเดือนของครูในระดับการศึกษาภาคบังคับจะอยู่ใต้บังคับของกฎหมายที่ว่าด้วยมาตรการพิเศษเพื่อสร้างหลักประกันสำหรับบุคลากรในระบบการศึกษาภาคบังคับด้วยความมุ่งหมายที่จะธำรงรักษาและยกระดับการศึกษาในโรงเรียนด้วยการกำหนดมาตรการพิเศษในการกำหนดอัตราเงินเดือนให้สร้างแรงจูงใจแก่บุคคลที่มีความสามารถสูงเป็นพิเศษมาเป็นครูสอนแบบมืออาชีพ ด้วยมาตรการดังกล่าวหวังว่าจะช่วยเพิ่มระดับความสำคัญของการพัฒนาและการสร้างหลักประกันให้กับครูเพื่อให้ต่อสู้กับความหลายหลาย และความสลับซับซ้อนของระบบการศึกษาต่อไป

ตารางแสดงค่าเฉลี่ยรายเดือนของเงินเดือนเริ่มต้นของครูในโรงเรียนของรัฐ

ข้อมูลปีงบประมาณ 2546

พื้นฐานการศึกษา		ครูอนุบาล	ครูประถม, มัธยมและโรงเรียนแบบพิเศษ	อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค (lecturers)	อาจารย์มหาวิทยาลัย (assistant)
จบจากวิทยาลัย		86,757 บาท	87,696 บาท	80,632 บาท	96,466 บาท
สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย		96,884 บาท	97,996 บาท	96,466 บาท	96,466 บาท
สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา	ปริญญาโท	107,740 บาท	108,994 บาท	109,480 บาท	109,376 บาท
	ปริญญาเอก	128,968 บาท	130,395 บาท	131,544 บาท	131,544 บาท

จากตาราง ได้แสดงอัตราเงินเดือนต่อ เดือน ณ อัตราเริ่มต้นของครูฝึกหัดที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนของรัฐในปีงบประมาณ 2546

บทบาทและความคาดหวังของสังคมญี่ปุ่นต่อครู

สังคมชาวญี่ปุ่นเป็นสังคมที่มีความคาดหวังในบทบาทของครูสูงมาก จนมีคำกล่าวว่า ครูญี่ปุ่นต้องมีจิต สำนึกของการบริการอย่างไร้ขีดจำกัดทำให้ครูญี่ปุ่นมีความคิดว่าเขาจะต้องพยายาม แก้ปัญหาทุกอย่างของนักเรียนให้ได้ แท้จริงแล้วบทบาทและหน้าที่ของครูมีมากมาย จนแทบจะไม่มีเวลาแม้แต่จะเตรียมการสอนและศึกษาเพิ่มเติม ตัวอย่างของภารกิจของครูที่นอกเหนือจากการสอน แล้วครูยังจะต้องพัฒนาหลักสูตรทำงานใน สำนักงานบางเวลาวางแผนและบริหารการจัดสอบแนะแนวและให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ช่วยเหลือและให้คำปรึกษากิจกรรมนักเรียน ทำหน้าที่อาจารย์ประจำชั้นทำหน้าที่ติดตามแก้ปัญหานักเรียนขาดเรียนหรือหนีไปเล่นเกมที่ร้านเกมบางครั้งครูอาจจะต้องไปสถานีตำรวจกับผู้ปกครองเพื่อแก้ปัญหากรณีลูกศิษย์ทำผิด กฎหมาย และยังมีบทบาทอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้ครูญี่ปุ่นทำงานหนักเครียดบางครั้งจนครูรู้สึกว่าตนเองขาดพลังและขาดความมั่นใจในตนเอง

การปฏิรูประบบมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่น

การเปลี่ยนแปลงระบบมหาวิทยาลัยในประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547 โดยกำหนดให้สถานภาพของมหาวิทยาลัย (เดิม) เปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคล (National University Corporations) การปฏิรูป ครั้งนี้คือเป็นความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นับตั้งแต่ มีการสร้างระบบการศึกษาแบบแผนใหม่นี้ในช่วงปี พ.ศ. 2529 และ พ.ศ. 2459 (ในสมัย เมจิ) จนถึงปัจจุบันมหาวิทยาลัยของรัฐในญี่ปุ่นถูกจัดเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรรัฐภายใต้ชื่อ"กระทรวงศึกษาวัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี" (MEXT) และไม่ได้มีสถานภาพที่เป็นนิติบุคคลอิสระเพราะบุคลากรของมหาวิทยาลัยถือว่าเป็นพนักงานของรัฐและเงินเดือนจ่ายโดยรัฐบาลกลาง รวมถึงงบประมาณเพื่อการบริหารและการวิจัยองค์กรที่มีอำนาจตัดสินใจสูงสุดของมหาวิทยาลัย คือสภามหาวิทยาลัยซึ่งเลือกมาจากสมาชิกภายในมหาวิทยาลัย ดังนั้นอำนาจของคณาจารย์ เมื่อเวลามาประชุมกันจะยิ่งใหญ่มาก เหตุผลที่ มีการก่อตั้งระบบนี้ขึ้นมาเพราะมีเหตุผลว่าเป็น ความจำเป็นที่มหาวิทยาลัยรัฐจะต้องรับประกันการ บริหารจัดการตนเองและเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ก่อน สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งนี้เพราะช่วง 60 ปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นถูกตั้งคำถามว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ตามที่สังคมคาดหวัง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ตั้งคำถามมหาวิทยาลัย ว่าความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยรัฐที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพและสนับสนุนระบบอุดมศึกษา เท่าที่จะกระทำได้มีอย่างไรบ้างหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือมหาวิทยาลัยของรัฐมีโอกาสและจังหวะที่สามารถจะร้องขออำนาจในการจัดระบบการ บริหารที่เป็นอิสระได้ด้วยตนเอง กำหนดกฎเกณฑ์ กติกาและกรอบการทำงานของตนเอง สุดท้ายรัฐบาลญี่ปุ่นจึงตัดสินใจปฏิรูประบบมหาวิทยาลัยของ รัฐใหม่

วัตถุประสงค์หลักของกระทรวงการศึกษา วัฒนธรรมกีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศญี่ปุ่นที่ดำเนินการปฏิรูประบบมหาวิทยาลัยของรัฐมีความมุ่งหวังที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เหมาะสม 3 ประการ ระหว่างรัฐบาล มหาวิทยาลัยและสาธารณะโดยผ่านความเป็นนิติบุคคลของมหาวิทยาลัยโดยประการแรก

มหาวิทยาลัยจะต้องพยายามกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นทั้งหมดช่วยกันยกระดับมาตรฐานของการศึกษาและวิจัยถึงบทบาทและความคาดหวังของสังคมที่คาดหวังต่อการศึกษาประการที่สอง มหาวิทยาลัยจะต้องพัฒนาให้เห็นถึงความแตกต่างที่ชัดเจนของการศึกษาและบทบาทการวิจัยที่ถูกจัดด้วยระบบมหาวิทยาลัยที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในตนเอง และเป็นอิสระเช่นนี้และประการสุดท้าย มหาวิทยาลัย ถูกคาดหมายว่าจะต้องเป็นผู้ที่เสนอแนะหลักการ ที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและการพัฒนาคุณภาพการบริหารงานรวมทั้ง ต้องเสนอแระได้ว่าระบบการลงทุนที่รัฐควรจะต้องดำเนินการให้มหาวิทยาลัยตามลำดับก่อนหลังคืออะไร ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานที่มหาวิทยาลัยจะต้องถูกประเมินโดยบุคคลที่3

บทสรุป

ระบบการจัดการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นจัดได้ว่าเป็นระบบการศึกษาแบบรวมศูนย์ ซึ่งมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน จุดแข็ง ได้แก่ การช่วยทำให้มาตรฐานการศึกษาแม้ว่าจะพื้นที่ชนบทก็จะได้โอกาสและมาตรฐานใกล้เคียงกัน ส่วนจุดอ่อน คือ ระบบการบริหารที่เป็นระบบสั่งการจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง นอกจากนั้น ปัญหาทางการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นก็ยังคงมีให้แก้ไขเฉกเช่นเดียวกันกับทุกประเทศที่ต้องจัดการศึกษาเพื่อประชาชนของตนเอง แต่ภายใต้ความเชื่อและประสบการณ์ของผู้มีอำนาจตัดสินใจจะพิจารณาตัดสินใจกำหนดทิศทางระบบการศึกษาอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับบริบทของปัญหา สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศ อย่างน้อยที่สุดทิศทางที่ประเทศไทย มีแนวทางที่ชัดเจนแล้วคือ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช2545

ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย

เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการผลิตและพัฒนาครู อันจะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคนไทย และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก รัฐควรจะพิจารณาดำเนินการ ดังนี้

1. จัดให้มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในการผลิตครูที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการครูของสถานศึกษาในประเทศ

2. ควรจัดให้มีคณะกรรมการระดับชาติเพื่อการพิจารณาทบทวนระบบการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานของระบบการผลิตและพัฒนาครูอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. ควรจัดให้มีระบบการผลิตครูที่มีคุณภาพสูง ที่ผ่านระบบการคัดสรรที่เน้นการคัดเลือกจากนักเรียนในแต่ละท้องถิ่นในลักษณะของ "หนึ่งครูดี หนึ่งตำบล" โดยจัดให้มีทุนสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการกำกับและควบคุมคุณภาพอย่างเข้มข้น (หนึ่งครูดี ช่วยสร้างศักดิ์ศรีแก่ตำบล

4. ควรจัดให้มีระบบการพัฒนาครูประจำการ โดยมีการสร้างและพัฒนา "สถาบันพัฒนาครูแห่งชาติ" ที่มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการและระบบอำนวยความสะดวกด้านกายภาพ โดยอาจจัด

ให้มีสถาบันพัฒนาครูแห่งชาติประจำภาคในระยะยาวต่อไปด้วย

5. สถานภาพของสถาบันพัฒนาครูแห่งชาติ ควรเป็นองค์กรอิสระที่มีความคล่องตัวสูงในการบริหารจัดการ

6. สร้างการมีส่วนร่วมของคณะศึกษาศาสตร์ / ครุศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาให้มีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาครูอย่างเข้มแข็ง จริงจังและต่อเนื่อง

7. สร้างการมีส่วนร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่ในแต่ละจังหวัด ให้เป็นผู้คัดเลือกจัดลำดับเพื่อส่งครูเข้ารับการพัฒนาตามความจำเป็นเร่งด่วน

8. สาระที่จัดเพื่อการพัฒนาครูซึ่งจัดโดยสถาบันพัฒนาครูแห่งชาตินั้น จะเป็นสาระ ที่เป็นไปตามทิศทางหรือนโยบายของรัฐ หรือสอดคล้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการศึกษาของประเทศโดยส่วนรวม

9. สาระของหลักสูตรที่จัดขึ้นโดยสถาบันพัฒนาครูจะต้องครอบคลุมถึงครู ผู้บริหารและบุคลากรอื่นทางการศึกษาด้วย

10. ศักยภาพที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นกับครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา คือ ศักยภาพการคิดระดับสูง และทักษะการสอนคิดลักษณะต่างๆ

11. ระบบการผลิตครูควรที่จะได้มีระบบการตรวจสอบความพร้อมและความเข้มแข็งทางวิชาการของสถาบันผลิตครูอย่างเข้มงวดและจริงจัง

12. ระบบการผลิตครูควรที่จะส่งเสริมให้มีระบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา และมีระบบเครือข่ายความร่วมมือของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในลักษณะของโรงเรียนเครือข่ายร่วมพัฒนาวิชาชีพครู

13. โรงเรียนเครือข่ายร่วมพัฒนาวิชาชีพครู ควรได้รับการส่งเสริมให้มีความร่วมมือกับคณาจารย์จากคณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ในการปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

14. ระบบการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ควรพิจารณาให้มีระบบการออกใบอนุญาตที่แตกต่างกันเพื่อสะท้อนระดับความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู

15. จัดให้มีระบบการช่วยพัฒนาครูใหม่ด้วยการใช้ครูเก่าทำหน้าที่ให้คำแนะนำ (mentor) แก่ครูใหม่ เช่น ครูใหม่ในปีแรก จะมีครูเก่า 4 คน ช่วยเป็นที่ปรึกษา เป็นต้น

16. พัฒนาระบบการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการพัฒนาที่หลากหลาย อาทิ ระบบการสังเกตการสอนครูที่เป็นแม่แบบอย่างต่อเนื่อง ภายในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพียงพอที่จะสร้างแนวทางจัดการเรียนรู้ได้ เป็นต้น

17. รัฐควรทบทวนนโยบายค่าตอบแทนครู โดยควรกำหนดให้เงินเดือนครูได้รับในอัตราที่สูงกว่าวิชาชีพอื่น ๆ เพื่อเป็นการจูงใจให้คนดีคนเก่ง มุ่งมั่นมาเรียนเพื่อเป็นครูที่ดี โดยควรจัดอัตราเงินเดือนที่สูงกว่าวิชาชีพอื่นอย่างน้อยร้อยละ 20 ขึ้นไป

18. ควรพิจารณาคุณสมบัติเชิงศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ของครูที่จะปฏิบัติหน้าที่สอนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ว่าจะต้องมีความแตกต่างกันในประเด็นใดบ้าง

ตารางสถิติโรงเรียนแสดงจำนวนโรงเรียน นักเรียน และครู

ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤษภาคม 2546

ลักษณะโรงเรียน	จำนวนโรงเรียน				จำนวนนักเรียน				จำนวนครูประจำ			
	รวม	นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน	รวม	นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน	รวม	นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน
อนุบาล	14,174	49	5,736	8,389	1,760,494	6,718	361,136	1,392,640	108,822	317	25,834	82,671
ประถม	23,633	73	23,381	179	7,226,910	47,152	7,111,695	68,063	413,890	1,771	408,755	3,364
มัธยมตอนต้น	11,134	76	10,358	700	3,748,319	33,504	3,482,087	232,728	252,050	1,641	237,831	12,578
มัธยมตอนปลาย	5,450	15	4,117	1,318	3,809,827	8,886	2,685,783	1,115,158	258,537	595	197,617	60,325
มัธยมสหศึกษา	16	2	5	9	4,736	1,417	557	2,762	382	89	75	218
โรงเรียนคนตาบอด	71	1	68	2	3,882	197	3,602	83	3,401	86	3,278	37
โรงเรียนคนหูหนวก	106	1	104	1	6,705	274	6,368	63	4,915	89	4,796	30
โรงเรียนคนพิการอื่น ๆ	818	43	763	12	85,886	2,622	82,580	684	52,778	1,259	51,328	191
วิทยาลัยเทคนิค	63	55	5	3	57,875	50,974	4,650	2,251	4,474	3,915	394	165
วิทยาลัย	525	13	49	463	250,062	4,515	17,999	227,548	13,534	368	1,610	11,556
มหาวิทยาลัย	702	100	76	526	2,803,980	622,404	120,463	2,061,113	156,155	60,882	10,977	84,296
วิทยาลัยฝึกอบรมพิเศษ	3,439	90	208	3,141	786,091	12,195	30,583	743,313	39,764	713	2,692	36,359
อื่น ๆ	1,955	-	24	1,931	189,583	-	1,488	188,095	11,736	-	90	11,646
รวม	62,086	518	44,894	16,674	20,734,350	790,858	13,908,991	6,034,501	1,320,438	71,725	945,277	303,436

ตารางแสดงจำนวนโรงเรียน นักเรียน และครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย วิทยาลัย มหาวิทยาลัยและบัณฑิตวิทยาลัย

ลักษณะโรงเรียน	จำนวนโรงเรียน				จำนวนนักเรียน				จำนวนครูประจำ			
	รวม	นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน	รวม	นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน	รวม	นานาชาติ	รัฐบาล	เอกชน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย	138[100]	-	68[62]	70[38]	190,106	-	105,490	84,616	2,812	-	1,622	1,190
วิทยาลัย	10[10]	-	-	10[10]	24,558	-	-	24,558	32	-	-	32
มหาวิทยาลัย	31[29]	1	-	30[29]	234,635	86,036	-	148,599	266	80	-	186
บัณฑิตวิทยาลัย	15[11]	1[1]	-	14[10]	14,036	12,475	-	1,561	43	-	-	43

เอกสารอ้างอิง

Kenji HOMMA. (2004). National University Corporation in Japan. In Making Educational Reform Happen: Burapha University.

Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT). (2004). The Development of Education in Japan 2002-2004. Tokyo : National Report of Japan.

Noriaki MURAYAMA. (2004) The Innovative Reform of Teacher's Colleges in Japan in Making Educational Reform Happen: Burapha University.

University of Tsukuba. (2004). Outline of the University of Tsukuba 2004-05. Ibaraki-ken : the Division of Public Relations.

Yoshifumi SATO. (2004) A New Model for Teacher Professional Development in Japan: Lifelong Learning and Negotiated Lifelong Study Plans in Making Educational Reform Happen: Burapha University.